

SOUDNÍ SPORY O LIDOVÝ DŮM V ROCE 1920

Karolina Adamová

Dosavadní práce, které se zabývají dějinami KSČ a prosincovou generální stávkou, kladou důraz zejména na historicko-politické pojetí sporů o Lidový dům v roce 1920. Samotného průběhu soudních sporů se dotýkají jen okrajově.¹⁾

Vylíčení průběhu soudních sporů o Lidový dům na základě soudních spisů a jejich kritické zhodnocení však, jak se pokusíme ukázat, umožňuje komplexnější pohled na poměry v sociálně demokratické straně v roce 1920, neboť tyto soudní spory byly jednou z forem, ve kterých se projevoval zásadní ideový rozpor mezi pravicí a levicí sociálně demokratické strany.

Podstatou rozkolu mezi pravicí a levicí byl boj o hegemonii ve straně, o stranickou politickou linii a o vedoucí úlohu v dělnickém hnutí. Soudní spory o Lidový dům nebyly proto zdaleka pouze spory o majetek. Jejich podstatou byl ideologický boj, boj o celkovou politickou koncepci ve straně.

Od jara roku 1920 připravovala sociálně demokratická strana svůj XIII. sjezd, který se měl konat 25. - 28. září 1920. Marxistická levice chtěla na sjezdu odhlasovat vstup strany do Komunistické internacionály. Již 7. srpna 1920 se levice zúčastnila významného druhého kongresu III. internacionály třemi delegáty v čele s Antonínem Zápotocným. Na kongresu, který se konal v Moskvě, bylo přijato 21 podmínek pro vstup jednotlivých dělnických stran do Komunistické internacionály.

Na základě výsledků konference marxistické levice konané v Praze 5. září 1920 a na základě předsjezdové diskuse v okresech a krajích pravice poznala, že asi dvě třetiny sjezdových delegátů budou hlasovat pro vstup do Komunistické internacionály. Rozhodla se proto sjezd od-

---

¹⁾ K. G a j a n, Příspěvek ke vzniku KSČ, Praha 1954; K. G a j a n - Z. K á r n í k, Boj za utvoření KSČ, Praha 1961; Dějiny KSČ - studijní příručka, Praha 1966; D. B á r t a, Prosincová generální stávka, Praha 1953. Ani časopis Příspěvky k dějinám KSČ nevěnoval samotným soudním sporům o Lidový dům dostatečnou pozornost. Některé materiály, které se vztahují k soudním sporům o Lidový dům byly zpřístupněny zásluhou I. Malé a Fr. Štěpána v edici Prameny k ohlasu Velké říjnové socialistické revoluce a vzniku ČSR, Praha 1961.

ložit, protože se plným právem obávala, že by levice získala na sjezdu většinu.

Dne 14. září 1920 se pravicová část zastupitelstva sociálně demokratické strany usnesla na doporučení výkonného výboru strany odložit stranický sjezd.²⁾ Zastupitelstvo zároveň vyslovilo souhlas s podáním demise oportunistických ministrů sociálně demokratické strany.

Písemné odůvodnění demise,³⁾ které odstupující ministři předložili zastupitelstvu sociálně demokratické strany, mělo přispět k prohloubení rozkolu ve straně. Byly v něm obsaženy teze, které směřovaly proti všemu pokrokovému a revolučnímu. Ministři prohlašovali, že se levicovní sociální demokraté hlásí ke Komunistické internacionále a tím prý přispívají k rozštěpení strany a dále, že opouštějí "název strany, pod kterým se po desetiletí soustřeďovali obětaví a věrní stoupenci strany, a že směr politiky strany nemá se řídit podle poměrů tohoto státu a podle potřeb čelnictva československého, nýbrž podle rozhodnutí a diktátu několika málo osob v Rusku". Setrvání ve vládě je za tohoto stavu prý úplně vyloučeno, protože by ministři byli ve svém jednání závislí na cizích vlivech.

Sebemenší pomoc dělnickému hnutí v ČSR ze strany pokrokových soudruhů sovětského Ruska pravice tedy považovala, a jinak to ani být nemohlo, jako nepříjemnou závislost československé sociálně demokratické strany na ruské bolševické straně. Byla to naopak plná závislost na buržoazním státu a buržoazní politice, která byla pro pravicové politiky daleko příjemnější a výhodnější.

Podání demise Tusarovy vlády, ke které došlo 14. září 1920, bylo dohodnuto na poradě Tusara a Švehly s prezidentem Masarykem 12. září 1920. V Masarykově záznamu o této poradě je o chystané demisi pravicových ministrů sociálně demokratické strany charakteristicky poznamenáno, že ministři "odejdou z vlády, aby (byli) volní k boji s levicí".⁴⁾ Pravicovní ministři zamýšleli podáním demise přivodit úplný rozkol v sociálně demokratické straně, dosáhnout izolaci levice a ovládnout vedení strany.

---

2) V rezoluci, která byla v tomto smyslu přijata, se charakteristicky pro pravici pravilo, že "ti, kdož jsou stoupenci komunistického směru, nemohou zůstat nadále příslušníky sociálně demokratické strany a nemohou zejména spolurozhodovat o dalších jejích osudech". Těmito štvavými slovy pravicové vedení sociálně demokratické strany vylučovalo fakticky levici ze strany. Viz k tomu Právo lidu a Národní politika 15.9.1920.

3) Právo lidu 15. 9. 1920, z článku Zastupitelstvu strany.

4) Prosincová generální stávka 1920; I. M a l á - F r. Š t ě p á n l.c., str.17; viz i záznam prezidenta Masaryka z tajné rady s pravicovými sociálně demokratickými předáky o boji proti levici 8. 9. 1920. Zde se také jednalo o podání demise Tusarovy vlády (M a l á - Š t ě p á n, l.c. str. 16 - 17).

Postup pravice sociálně demokratické strany, její podpora ze strany buržoazie, odložení sjezdu sociálně demokratické strany, odůvodnění demise pravicových ministrů a jmenování reakční úřednické vlády v čele s J. Černým 15. září 1920 vyvolaly u pokrokových dělníků vlnu oprávněného odporu a rozhořčení.

Ještě téhož dne, po jmenování úřednické vlády, se sešlo 291 sociálně demokratických důvěrníků z pražských závodů na schůzi v domě U Zábanských v Karlíně. Zde se usnesli na prohlášení, ve kterém protestovali proti postupu pravicového křídla sociálně demokratické strany a požadovali, aby se sjezd konal v původně stanoveném termínu. V rezoluci důvěrníků dělnictva továren a politických organizací Velké Prahy⁵⁾ se dále pravilo, že reformisté sociálně demokratické strany se "na bedrech dělnictva vyšínuli... k významnosti a .... nyní chtějí i bez důvěry dělnictva tento svůj význam podpíratí nadále na účet strany ... Proto chtějí pro sebe zadržeti jmění, dělnictvem nastřádané, proto chtějí uchvátiti všechn aparát strany, na němž pracovalo dělnictvo všechno a celé jeho generace". Revoluční dělníci byli vyzváni, aby střežili majetek strany a nedovolili, aby byl získán pravicí a využit případně proti dělníkům. Mělo být učiněno vše, aby majetek sociálně demokratické strany mohl být po zářijovém sjezdu strany odevzdán do rukou nově zvoleného výkonného výboru.

Po skončení schůze se dostavili zástupci pražských továren za vedení dr. B. Šmerala a S. K. Neumanna do závodu Práva lidu v Lidovém domě a vynutili si na přítomném redaktoru J. Stivínovi (příslušníku pravice sociálně demokratické strany) otištění karlínské rezoluce v Právu lidu.

Následujícího dne (16. září 1920) si zvolili zaměstnanci závodu Práva lidu závodní radu⁶⁾ z revolučních dělníků, která převzala závod jako majetek sociálně demokratické strany pod svoji ochranu a správu do té doby, dokud nebude zvolen na sjezdu strany nový výkonný výbor. Předsedou závodní rady se stal poslanec sociálně demokratické strany, představitel levice, Fr. Toužil.

Pravicoví redaktoři Práva lidu (J. Stivín a další) a vydavatel Práva lidu A. Němec opustili po převzetí majetku sociálně demokratické

---

5) Právo lidu 16. 9. 1920 ze článku Projev důvěrníků dělnictva továren a politických organizací Velké Prahy.

6) V této souvislosti je třeba zdůraznit, že závodní rada byla zvolena pod vlivem závodních dělnických výborů v sovětském Rusku. Její ustanovení lze považovat za revoluční akt. V buržoazní ČSR existoval sice zákonný podklad pro tvoření závodních výborů (zákon č. 330/1921 Sb.). Tento zákon však, "z instituce závodních rad, jak před tím živelně vznikaly v některých závodech, učinil instituce zcela bezmocné, bez kompetence, jež by něco znamenala..." (V. V a n ě ě k, Dějiny státu a práva v Československu, Praha 1970, str. 424).

strany levicí Lidový dům. Chtěli vydávat Právo lidu zcela v linii pravicové a oportunistické politiky a byli si od 16. září 1920 dobře vědomi, že by noviny s takovým politickým zaměřením nemohli v Lidovém domě nadále tisknout. Proto od 18. září pokračovali ve vydávání Práva lidu v Beaufortově tiskárně v Jungmannově ulici č. 21, Praha II.

Ustavená závodní rada vydávala v Lidovém domě "Staré Právo lidu", a po soudním zákazu z 18. září 1920 používat tento titul, od 21. září 1920 Rudé právo,⁷⁾ jehož hlavním redaktorem se stal B. Šmeral. Rozhodnutí o zákazu používání titulu Staré Právo lidu podepsané soudcem dr. J. Jílkem bylo vydáno okresním soudem pro přestupky v Praze⁸⁾ na zákrok dr. A. Meissnera, který zastupoval A. Němce a J. Stivína na policii a u soudu,

Pravice usilovala tady za každou cenu znemožnit konání řádně zvoleného sjezdu strany. Vydání rozhodnutí o zákazu používání titulu "Staré Právo lidu" mělo podle intencí pravice zabránit levici, aby tato mohla informovat tiskem sjezdové delegáty.

Ve Starém Právu lidu z 19. září 1920 představitelé levice prohlásili "Všechny úklady a obtíže vládních orgánů jen zvýší odhodlanost a lásku všech, kdož stojí za námi a z jejich vůle dáváme jasnému třídnímu myšlení výraz". Levice vyslovila své pevné přesvědčení, že pomocí paragrafů a diktátorské neústupnosti malé menšiny nelze zvrátit vůli velké většiny příslušníků sociálně demokratické strany.

Již od podání demise pravicových ministrů sociálně demokratické strany se vyjadřovali pokrokoví dělníci v rezolucích a tisku ke krizi v sociálně demokratické straně. Hlásili se k mezinárodnímu revolučnímu hnutí proletariátu a k ruské revoluci. Požadovali konání sjezdu sociálně demokratické strany v původně stanoveném termínu a vyjadřovali plnou podporu marxistické levici.⁹⁾

Pražští dělníci se na četných schůzích vyslovovali k poměrům v sociálně demokratické straně. Mohutný tábor lidu se konal 21. září 1920 v Lidovém domě. Shromáždilo se zde 150 tisíc pokrokových dělníků z celé Prahy. Jako jeden z řečníků promluvil Antonín Zápotocký. Řekl, že pravice sociálně demokratické strany požaduje na levici "navrácení" Lidového domu, ačkoli je Lidový dům ve skutečnosti majetkem dělníků.

7) Od 20. 9. 1920 vydávala závodní rada Večerník Rudého práva.

8) Viz výměr okresního soudu pro přestupky v Praze z 18.9. 1920 č.j. NS 8/20 in Staré Právo lidu 19. 9. 1920.

9) Viz prohlášení z 18.9. 1920, které bylo 19. 9. 1920 uveřejněno v Rovnosti v článku Projev našeho vedení v I. kraji moravském, dále viz Rovnost 21. 9. 1920, z článku Projevy organizací strany (provolání místní sociálně demokratické organizace v Třebíči), viz také Kladenská Svoboda 25.9. 1920 (Rezoluce ze schůze dělnických důvěrníků Kladenska), z článku Kladno, nedobytná dráha proletariátu.

Zápotocký dále upozornil, že pravice, v případě, že jí nebude vyhověno, vyhrožuje zahájením soudního sporu.

V duchu Zápotockého projevu vyzval Václav Bolen dělníky k přísaze, že si nedají vyrvat Lidový dům pravicí. "Les rukou zdvihl se po jeho vyzvání (s. V. Bolena) k nadšené přísaze, bouře odporu zavála shromážděním, když vysloven byl názor, že by mohlo dojít jen k pochybnostem, je-li Lidový dům majetkem dělnictva či několika jednotlivců".¹⁰⁾

Pravice sociálně demokratické strany byla v menšině přesto, či právě proto, že její vedení vystupovalo v tisku proti chystanému "vzdorosjezdu" marxistické levice, přesto že halasně volalo "Pryč s reakcí! Pryč s komunistickými rozbíječi!".¹¹⁾

Jen nepatrná část zejména mimopražských dělníků byla v důsledku záměrně a uměle vyvolávané neinformovanosti, zkreslování skutečnosti a dezorientace pod vlivem pravicového vedení.

Přes úsilí pravice sociálně demokratické strany zmařit uskutečnění sjezdu, se sjezd sociálně demokratické strany, kterého se účastnila většina řádně zvolených delegátů, přece jen v původně stanovených dnech 25.-28. září 1920 konal. Marxistická levice se na sjezdu ustavila jako samostatná strana - "Československá sociálně demokratická strana dělnická - levice".¹²⁾ Revoluční nálada na sjezdu přispěla k další radikalizaci lidových mas.

Chtělo-li za této situace pravicové vedení sociálně demokratické strany v boji s levicí zvítězit, muselo vzít na pomoc složky buržoazního aparátu, a to zejména policii a soudy.

Vládní orgány samy se na oko držely stranou. Vláda se obávala, že by jen přispěla svými zásahy k další radikalizaci lidových mas, pro ně tak nebezpečné. Chtěla naopak dodat buržoaznímu státu zdání spravedlnosti, objektivnosti a netřídnosti. Tato "neutralita", ostatně jasně porušovaná (konfiskace pokrokového tisku, zostření cenzury, perzekuce levicových dělníků) napomáhala pravici v ideologickém boji s marxistickou levicí.

Podobně jako vládní orgány, zasahovaly i buržoazní strany do krizové situace sociálně demokratické strany zdánlivě jen minimálně. Zřej-

---

10) Rudé právo 22. 9. 1920. K tomu viz také prohlášení dělníků města Brna k ideovému sporu v sociálně demokratické straně (Rovnost 25. 9. 1920). Čteme zde "Stojíme pevně a neochvějně za marxistickou levicí, které z vůle organizovaného dělnictva náleží vedení v našem kraji i rozhodování o majetku strany. Zavazujeme se slavnostně, že v případě potřeby plnou vahou dělnické moci prosazovati budeme vůli dělníků proti všem a proti každému".

11) Viz Právo lidu 21. 9. 1920 (rezoluce ze schůze pravicových důvěrníků Velké Prahy 29. 9. 1920), z článků Důvěrníci Velké Prahy, na obranu strany.

12) Viz protokol ze XIII. sjezdu sociálně demokratické strany-levice, který se konal v Praze 25. - 28. 9. 1920.

mě se obávaly, že by jejich otevřené zásahy přispěly k dalšímu vzrůstu protiburžoazního revolučního dělnického hnutí.

Buržoazní vláda, buržoazní strany a oportunistická pravice sociálně demokratické strany chtěly za každou cenu vzbudit zdání, že ideový spor mezi pravicí a levicí sociálně demokratické strany, tak významný pro dějiny sociálně demokratické strany a dělnického hnutí, je pouze vnitrostranickým sporem v jedné z politických stran pluralitního stranického buržoazního zřízení, bez zvláštního významu pro další vývoj státu.

Lidový dům zakoupilo v roce 1907 Tiskové a stavební družstvo v Praze, společnost s ručením omezeným, od Ch. M. Cabose a S. Possela.¹³⁾ Tito jej koupili 12. 7. 1902 od Vídeňské pojišťovací společnosti.¹⁴⁾

Podle zápisů o schůzích správní rady Tiskového a stavebního družstva podával zprávy o přípravách a uzavření kupní smlouvy týkající se Lidového domu dr. Houser. Kupní smlouva měla být podepsána 31. října 1907 v Praze a 1. listopadu 1907 ve Vídni. Dne 4. listopadu 1907 podal dr. Houser správní radě zprávu o tom, že kupní smlouva byla podepsána 2. listopadu 1907 ve Vídni, a že tedy byla koupě domu uskutečněna. K podpisu kupní smlouvy do Vídně jel za Tiskové a stavební družstvo dr. Meissner.¹⁵⁾

Tiskové a stavební družstvo, společnost s ručením omezeným bylo knihovním vlastníkem Lidového domu od roku 1907 do roku 1913. Podílníky této společnosti byly různé korporace a soukromé osoby. Největším podílníkem byl výkonný výbor sociálně demokratické strany. V roce 1911 se přestěhovaly vydavatelské podniky Práva lidu z Myslíkovy ulice do Lidového domu. V této době byly v Lidovém domě umístěny i další podniky sociálně demokratické strany (dělnický klub).

V roce 1913 byl Lidový dům knihovně připsán komanditní společnosti Knihotiskárna Práva lidu J. Skalák a spol.,¹⁶⁾ která byla zapsána do

13) Viz pozemkovou knihu pro Prahu dolní Nové město, vložku č. 1 018, zápis na listě B z 8. 11. 1907, dle kterého bylo k domu čp. 1 033 (Lidový dům) podle tržové smlouvy z 31. 10. 1907 a 2. 11. 1907 vloženo vlastnické právo pro Tiskové a stavební družstvo v Praze.

14) Viz zápis v uvedené pozemkové knize z 15. 7. 1902.

15) Viz materiály Muzea Klementa Gottwalda (Archív ústavu dějin KSČ v Praze), fond 70, archivní jednotky 54 a 55, jednotka 54 - protokol Tiskového a stavebního družstva za léta 1907 - 1914, viz zejména zápisy z 21. 10. a ze 4. 11. 1907. Na schůzi správní rady, která se konala 6. 5. 1910 se mluví již o Lidovém domě (před tím se hovoří o Lidovém paláci).

16) Viz pozemková kniha (pozn. č. 14) zápis z 1. 7. 1913. Podle kupní smlouvy z 24. 6. 1913 se stala vlastníkem domu v Hybernské ulici č. 7 Knihotiskárna Práva lidu J. Skalák a spol.

obchodního rejstříku krajského soudu obchodního v Praze 27. prosince 1910.¹⁷⁾ Tato komanditní společnost byla ve skutečnosti majetkem sociálně demokratické strany.

Připsání majetku strany na určitou obchodní společnost nebo soukromou osobu odpovídalo právnímu stavu v buržoazní ČSR. Za Rakouska a za předmnichovské republiky, která recipovala zákonem č. 11/1918 Sb. právo starého Rakousko - Uherska, nebylo postavení politických stran upraveno právními předpisy. Politická strana nebyla právnickou osobou a nemohla tedy nabývat majetek. Neměla právní subjektivitu. Závazky, které v zájmu politické strany podstupovaly fyzické osoby, postihovaly podle obecných zásad soukromého práva pouze je. Politické strany existovaly nikoli de iure, ale de facto.¹⁸⁾

Protože nemohla mít politická strana majetek, byl tedy Lidový dům, ačkoli se jednalo fakticky o majetek sociálně demokratické strany získaný z peněz dělníků (haléřový fond) převeden kupní smlouvou z 24. července 1913 na Knihtiskárnu Práva lidu J. Skalák a spol., komanditní společnost. Tato se původně skládala z 28 členů ustanovených výkonným výborem strany.¹⁹⁾

Na žádost Knihtiskárny Práva lidu byla usnesením obchodního soudu v Praze z 10. listopadu 1916 poznamenána změna firmy na Lidová knihtiskárna J. Skalák a spol.,²⁰⁾ společníky komanditní společnosti Knihtiskárna (Lidová knihtiskárna) Práva lidu byli také mimo jiné A. Němec a Fr. Hummelhans.

Nepředpokládalo se, že by si ten, na koho byl majetek politické strany pro forma připsán, a kdo majetek pro foro externo reprezentoval, naň činil právní nárok.²¹⁾

---

17) Viz rejstřík obchodní společnosti A IV 167.

18) Viz § 26 Všeobecného občanského zákoníka z roku 1811 a komentář k němu, viz také Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému, Praha 1935 (zpracovali a uspořádali Fr. Rouček a J. Sedláček).

19) Viz k tomu zejména výpověď J. Skaláka (C II 237/20).

20) Zápis z 19. 11. 1916 v pozemkové knize (pozn. š. 13). Podle usnesení obchodního soudu v Praze z 10. 11. 1916 č.j. Firm. 7 210 Rg A IV 167/18 byla poznamenána změna firmy na Lidová knihtiskárna J. Skalák a spol. V této souvislosti viz také zápis z 24. 12. 1920 - podle usnesení obchodního soudu v Praze ze 17. 12. 1920 č.j. Firm. 16 396 Rg A IV 167/45 došlo k další změně firmy na Lidová knihtiskárna A. Němec a spol. Tato změna souvisela s právním sporem o výmaz J. Skaláka a dalších soudruhů z Lidové knihtiskárny J. Skalák a spol. (viz dále v textu). Firma Lidová knihtiskárna A. Němec a spol. byla z obchodního rejstříku vymazána 12. 3. 1946.

21) K tomu viz zejména J. S k a l á k, Boj o právo, Rudé právo 5. a 10. 10. 1920. Viz také štvavý článek A. N ě m c e, O jmění strany dělnické, Právo lidu, 14. 10. 1920, který reagoval na článek J. Skaláka.

Nicméně události se vyvíjely tak, že dne 8. října 1920 podává A. Němec, vydavatel Práva lidu, praviceový člen sociálně demokratické strany, žalobu na členy závodní rady podniku Práva lidu pro rušení držby k okresnímu soudu pro dolní Nové město v Praze.²²⁾

Žalobce zastupoval advokát, sociální demokrat a bývalý ministr spravedlnosti ve druhé Tusarově vládě, dr. A. Meissner.²³⁾

V žalobě bylo zejména provokativně tvrzeno, že závodní rada, která se ustavila 16. září 1920 v závodě Práva lidu a převzala jej do své správy, zabránila odpovědnému redaktoru J. Stivínovi řídit list Práva lidu. Závodní rada prý zabrala k vydávání Starého Práva lidu a poté Rudého práva a Večerníku Rudého práva²⁴⁾ veškeré místnosti žalobce a všechen inventář, který se v nich nalézal.²⁵⁾ Žalobce navrhl, aby bylo vydáno konečné usnesení, kterým by se žalovaným zapovědělo rušit ho v držbě místností Práva lidu jejich používáním k vydávání Rudého práva a Večerníku Rudého práva a v držení veškerého inventáře, který se v těchto místnostech nalézal.²⁶⁾

Na podporu pravice sociálně demokratické strany se konala 9. října 1920 v kavárně Plodinové burzy v Praze schůze důvěrníků sociálně demokratické strany - pravice. Ve svých projevech na této schůzi představitelé pravice hrubě útočili na marxistickou levici. V pobuřující rezoluci, kterou zaslali parlamentním zástupcům strany štvavě odsoudili zejména "zabrání Lidového domu a majetku strany" levicí sociálně demokratické strany.²⁷⁾

²²⁾ Žaloba A. Němce byla také otištěna ve Večerníku Rudého práva 12.10.1920 a v Kladenské Svobodě 14. 10. 1920, viz také I. M a l á - F r. Š t ě p á n, l.c., str. 77 - 9, viz také Archiv hlavního města Prahy OS pro dolní Nové město v Praze C II 237/20.

²³⁾ Dr. Meissner byl ministrem spravedlnosti od 25.5. do 15.9. 1920.

²⁴⁾ Na obou časopisech byl uveden jako vydavatel Fr. Toužil.

²⁵⁾ Cit. ze žaloby A. Němce "Jednáním svým porušili žalovaní mou pokojnou držbu práva místností, redakcí a administrací a expedicí mého časopisu sloužících užívati, dále držbu všech věcí v oněch místnostech se nalézajících ... porušili též mé právo vydavatelství svých časopisů provozovati, respektive z držby této mne násilím vypudili". Žalobce se odvolával na §§ 339 a 345 obč. zák. (§ 339 cit. "Ať je držba jakákoliv, nikdo není oprávněn, aby ji svémocně rušil ...", § 345 směřoval proti nepravému držiteli). Pozitivní právní formy na ochranu držby byly tak viditelně zneužity proti levici sociálně demokratické strany. Byly interpretovány v dalším průběhu sporu o Lidový dům zcela nespravedlivě ve prospěch pravice.

²⁶⁾ Žalobce dále požadoval, aby žalovaným byla uložena povinnost uvést vše do předešlého stavu a zaplatit náklady sporu do 14 dnů solidárně pod exekucí. Žalobce dále navrhl, aby soud vydal zákaz žalovaným disponovat veškerými předměty závodu Práva lidu jako prozatímní opatření. A. Němec podal v tomto směru 15. 10. 1920 soudu vyjádření, ve kterém se snažil ještě odůvodnit svoji žádost o povolení prozatímního opatření. Žalovaní, kteří vytvořili 16. 9. 1920 závodní radu a vystupují jako vydavatelé Rudého práva a Večerníku Rudého práva zasahují prý do jeho vydavatelských práv avzhledem k jejich jednání je nebezpečí, že vydání inventáře, adresáře a obchodních knih žalobci je na nejvyšší míru ohroženo (C II 237/20).

²⁷⁾ Viz fond Presidium ministerstva vnitra, Sign. 225, inv. č. 167, IV, SÚA.

Levice sociálně demokratické strany na mnoha místech v republice hájila naproti tomu neohroženě jediné správné stanovisko, že Lidový dům je majetkem pokrokových dělníků - členů sociálně demokratické strany.

Výkonný výbor československé sociálně demokratické strany-levice vydal 12. října 1920 provolání odsuzující soudní akce pravice ve sporu o Lidový dům. V provolání, které je reakcí na podání žaloby A. Němce, je ostře kritizován postup pravice, která používá každého prostředku, i zahájení nespravedlivého soudního sporu proti levici, aby získala majetek, který patří dělníkům, do svých rukou.²⁸⁾

První veřejné soudní ústní jednání ve věci A. Němce se konalo za předsednictví dr. J. Stráníka 13. října 1920.²⁹⁾

Žalovaní zastoupení dr. E. Kalabisem namítli proti žalobě nedostatky aktivní legitimace. Žalobce byl pouze vydavatelem Práva lidu³⁰⁾ a neměl na podniku ani majetkové účastenství.³¹⁾ Dr. Kalabis zdůraznil, že Fr. Toužil rovněž není vlastníkem Rudého práva, ale pouze jeho vydavatelem. Podnik Právo lidu je vlastnictvím Československé sociálně demokratické strany. Dr. Kalabis dále poukázal na to, že členové závodní rady nejsou v držení místností a zařízení, které jsou předmětem žaloby. Jejich držitelkou je pouze sociálně demokratická strana. Žalovaní požadovali, aby nebylo povoleno žalobou požadované prozatimní opatření,³²⁾ a aby soud žalobu v plném rozsahu zamítl.

Žalobce naproti tomu neprávem tvrdil, že komanditní společnost Lidová knihtiskárna J. Skalák a spol. mu pronajala místnosti v Lidovém domě jako vydavateli časopisu Práva lidu k jeho vydávání a prodeji. Stál dále na tom, že žalovaní porušili "jeho" právo držby.³³⁾ Proti přesvědčení většiny pokrokových stoupenců sociálně demokratické strany

---

28) Vyšlo v Rudém právu 13. 10. 1920.

29) K průběhu soudního jednání 13. 10. 1920 viz C II 237/20 l.c. a Rudé právo a Právo lidu ze 14. 10. 1920. Jednání trvalo od 11 do 14 hodin. K tomu též Rudé právo 13. 10. 1920.

30) Cit. "Právním vlastnickým jeho právo nebylo a byl v poměru k podniku tomu tak bezprávným, že ani neměl na vůli, jaké články sám psát do časopisu".

31) K tomu viz spisy obchodního soudu v Praze a v nich obsažené dobrozdání obchodní komory z 23. 11. 1910 č. B 232/10 k č.j. C II 237/20.

32) Dne 16. 10. 1920 zamítl okresní soud pro Prahu dolní Nové město návrh žalobce na prozatimní opatření (C II 237/20). Buržoazní justice chtěla působit dojmem objektivního rozhodování. Provedení prozatimního opatření mělo ve sporu ovšem jen zcela podřadný význam.

33) Kládí členům závodní rady dále za vinu, že vyzvali prodejny Práva lidu, aby jim vrátily nedoplatky za časopis Právo lidu a remitendy tohoto časopisu (viz Staré Právo lidu 18. 9. 1920 a Večerník Rudého práva z 2. 10. 1920).

žalobce prohlásil, že v Lidovém domě se nachází strana, která se ustavila 25. - 28. září 1920. Tato strana prý "není totožnou se stranou československé sociální demokracie, ježto sjezd na tyto dny položený byl odvolán zastupitelstvem strany a nebyl legální."³⁴⁾

Žalovaní proti tomu zcela průkazně tvrdili, že společnost Lidová knihtiskárna J. Skalák a spol., neuzavřela se žalobcem žádnou najemní smlouvu, a že tak učinit ani nemohla, protože jí fakticky Lidový dům nepatří. Výlučnou vlastnící Lidového domu je pouze sociálně demokratická strana. Žalovaní dále správně zdůraznili, že společnost Lidová knihtiskárna J. Skalák a spol. vznikla v roce 1916, zatím co Právo lidu vycházelo ve stejných místnostech Lidového domu již před vznikem této firmy a žádná nájemní smlouva tedy být uzavřena nemohla.

Z tohoto průběhu sporu je zřejmé, že pravice usilovala o to, aby levice opustila Lidový dům a ten se dostal výhradně do rukou pravického křídla sociální demokracie. Chtěla dosáhnout všemi možnými prostředky vydání rozsudku, který by žalobě v plném rozsahu vyhověl. Tím, že by byla levice prohlášena v rozsudku vinnou rušením držby, bylo by také nepřímě uznáno vlastnické právo A. Němce a spol., tedy pravice k Lidovému domu.

Pokrokoví pracující ostře odsuzovali vedení sporu proti levici sociálně demokratické strany. Dne 15. října 1920 se konala v Lidovém domě schůze nezaměstnaných pokrokových dělníků Prahy. Tito vystoupili proti jednání pravice a zahájení soudního sporu o Lidový dům. Na schůzi dělníci nekompromisně prohlásili "Nemůžeme se držeti slov Masarykových, aby netekla krůpěj krve. My musíme své energické činy uplatnit třeba na ulici. Do Masaryka a Klofáče nám nic není".³⁵⁾

Pravice sociálně demokratické strany reagovala na bouřlivé rozhořčení lidových mas zahájením nového soudního sporu proti sociálně demokratické levici.

Dne 16. října 1920 podal A. Svěcený, zastoupený rovněž dr. Meissnerem, okresnímu soudu pro Prahu dolní Nové město žalobu proti Fr. Toužilovi a spol. pro rušenou držbu.³⁶⁾

---

34) C II 237/20.

35) Viz pozn. č. 28.

36) Viz Archív hlavního města Prahy, OS pro dolní Nové město v Praze C II 242/20. V žalobě A. Svěcený uvedl, že podle dekretu místodržitelství v Praze z 22. 2. 1912 (č. 3 B 2 602/I) mu byla udělena koncese k provozování knihkupecké živnosti, obchodu hudebninami a uměleckými věcmi a antikvariátu v Praze II čp. 1 033. Tuto živnost provozoval vedle nakladatelské živnosti nepřetržitě od roku 1912. Dne 7. 10. 1919 byl "jeho" podnik zapsán do obchodního rejstříku pod firmou Dělnické knihkupectví, nakladatelství a antikvariát A. Svěcený (zapsáno v obchodním rejstříku krajského soudu obchodního v Praze pod A XI 124).

V žalobě bylo zejména tvrzeno, že 17. září 1920 přišel Fr. Toužil do Dělnického knihkupectví a vyzval jeho zaměstnance, aby si zvolili zástupce do závodní rady ustavené 16. září v závodě Práva lidu. Byli zvoleni Fr. Dobrovolný, J. Zavadil a A. Malá. Tito představitelé levice sociálně demokratické strany společně s ostatními členy závodní rady převzali řízení Dělnického knihkupectví, nakladatelství a antikvariátu A. Svěcený a porušili tak prý "jeho" právo držby.³⁷⁾ A. Svěcený poukazoval na to, že prý provozoval živnost ve prospěch sociálně demokratické strany. Podobně jako A. Němec navrhl, aby soud zapověděl žalovaným rušit ho v "jeho" držbě.³⁸⁾

Proti levici sociálně demokratické strany probíhaly tedy současně dva soudní spory, které pobořovaly vědomí každého pokrokového a uvědomělého občana Československé republiky.

Další jednání v případě A. Němce se konalo opět za předsednictví dr. Stráníka 20. října 1920.³⁹⁾

Žalobce při tomto líčení tvrdil, že mu byla jako vydavateli Práva lidu vyměřována všeobecná výdělková daň, a že jako vydavatel Práva lidu měl u Poštovní spořitelny konto, se kterým mohl volně disponovat.

Žalovaní poukázali ale zcela správně na to, že výdělkovou daň neplatil žalobce, nýbrž sociálně demokratická strana. Také peníze u Poštovní spořitelny byly používány pouze ve prospěch podniků strany a žalobce k nim neměl žádné dispoziční právo.

Svědci žalovaných J. Skalák (švagr Fr. Toužila), J. Teska a E. Škatula⁴⁰⁾ vypověděli, že Lidový dům, čp. 1 033 v Praze II, je majetkem československé sociálně demokratické strany. Je evidentní, že žalobce byl pouhým zaměstnancem strany a vůči třetím osobám vystupoval z pověření výkonného výboru strany, kterému byl jako vydavatel Práva lidu podřízen. Žalobce nedisponoval místnostmi v domě a zařízení v nich, těmito disponuje jedině legální výkonný výbor strany, zvolený na sjezdu 25. - 28. září 1920.

---

37) Dalším obžalovaným byl R. Rejman, jehož jméno bylo uvedeno v názvu podniku - Ústřední dělnické knihkupectví, nakladatelství a antikvariát R. Rejman. Obžalovaný V. Šturec byl uveden jako vydavatel na časopisech vydávaných Dělnickým knihkupectvím.

38) A. Svěcený požadoval podobně jako A. Němec, aby soud povolil prozatímní opatření ve smyslu §§ 381 a 382 exekučního řádu (č. 79/1896 ř.z.). Dne 20.10. 1920 zamítl okresní soud pro Prahu dolní Nové město návrh A. Svěceného na vydání prozatímního opatření, (srv. v souvislosti s pozn. č. 32).

39) C II 237/20, Rudé právo a Práva lidu 21. 10. 1920. Soudní jednání probíhalo od 9 do 14 hodin.

40) J. Skalák byl ředitel firmy J. Skalák a spol., správce Lidového domu a ředitel administrace Práva lidu. J. Teska a E. Škatula byli tajemníky sociálně demokratické strany.

Další soudní jednání ve věci A. Němce se konalo 25. října 1920 opět za předsednictví dr. Stráníka.⁴¹⁾

Svědci žalující strany, redaktor J. Stivín, tajemník svazu kovářů A. Hampl, G. Habrman,⁴²⁾ V. Tusar a tajemník svazu nemocenských pokladen V. Johanis,⁴³⁾ jako představitelé pravice pochopitelně stáli ve svých výpovědích na stanovisku, že A. Němec byl jako vydavatel novin Práva lidu vlastníkem listu vůči zákonu. Dále vystoupili opět útočně proti marxistické levici a proti sjezdu sociálně demokratické strany konanému v září 1920.

V otázce pravoplatnosti sjezdu sociálně demokratické strany v září 1920 velmi jasně vystupovala na povrch pravá podstata soudních sporů o Lidový dům. Spor mezi pravicí a levicí sociálně demokratické strany vedený zdánlivě o majetek byl ve skutečnosti sporem politickým.

Vláda zachovala v soudních sporech o Lidový dům, ze strachu před vzrůstajícím revolučním hnutím, "neutralitu". Předstírala, že považuje soudní spory o Lidový dům pouze za jedny z mnoha soudních sporů. Chtěla svým postojem vzbudit zdání, že je zbytečné k nim zaujímat stanovisko.

Veřejnost byla o projednávání soudních sporů informována tiskem. Podrobné informace a objektivní komentáře k soudním sporům a rezoluce pracujících z celé republiky na podporu levice sociálně demokratické strany přinášelo zejména Rudé právo.

Buržoazní tisk se převážně omezoval z taktických důvodů v duchu své "neutrality" na stručné zpravodajství. Pouze Právo lidu se podrobněji zabývalo soudními spory v tom smyslu, že rozbíječi strany (levice) jsou v nepravu a musí být a budou ve sporech o Lidový dům poraženi.

Líčení ve věci A. Svěcený, které navazovalo na jednání z 22. října 1920, se konalo 29. října 1920. V obou jednáních předsedal soudu opět dr. Stráník.⁴⁴⁾

---

41) C II 237/20, Rudé právo a Právo lidu 26. 10. 1920. Soudní jednání 25. 10. 1920 začalo v 10 hodin a skončilo ve 13 hodin 30 minut.

42) A. Hampl byl v první Tusarově vládě (8. 7. 1919 - 25. 5. 1920) ministrem veřejných prací a G. Habrman ministrem školství a národní osvěty. Ve druhé Tusarově vládě byl Habrman ministrem školství a osvěty (25. 5. - 15. 9. 1920).

43) V. Johanis byl ve druhé Tusarově vládě ministrem pro zásobování lidu.

44) Jednání ve věci A. Svěcený trvalo 22. 10. 1920 od 10 hodin do 13 hodin 30 minut a 29. 10. 1920 od 9 hodin do 14 hodin 22 minut, k tomu viz C II 242/20 a Rudé Právo a Právo lidu z 23. 10. 1920 a Rudé právo z 30. 10. 1920.

Žalovaní zastoupení dr. Kalabisem, poukazovali i v tomto sporu na to, že žalobce nebyl k podání žaloby legitimován, poněvadž byl pouhým zaměstnancem strany a nebyl v žádném případě vlastníkem podniku a majetkových práv s ním souvisejících. Vlastnické právo k podniku měla pouze sociálně demokratická strana.⁴⁵⁾

Je jen charakteristické pro buržoazní justici, že 3. listopadu 1920 vydal okresní soud v případě A. Němec a A. Svěcený usnesení, podepsané dr. Stráníkem, kterými plně vyhověl žalobním návrhům a zakázal žalovaným rušit žalobce v "jejich" držebních právech.⁴⁶⁾

Rozkol v sociálně demokratické straně, vedení nespravedlivých soudních sporů pravicí sociálně demokratické strany o Lidový dům a zjevně buržoazně třídní usnesení z 3. listopadu 1920 vedly ke vzrůstu revoluční nálady mezi dělníky.

Pod vlivem sovětského Ruska se začaly mezi dělníky postupně šířit progresivní myšlenky. Byla zdůrazňována významná úloha revolučního právního vědomí. V tomto směru je charakteristický článek Třídní justice ve službách pravice uveřejněný 15. listopadu 1920 v Kladenské Svobodě. V článku bylo uvedeno, že ani soudní rozhodnutí ve prospěch pravice nemůže nic změnit na skutečnosti, že Lidový dům je vlastnictví pokrokových sociálně demokratických dělníků, kteří budou hájit dělnický majetek všemi prostředky. Když nedodržují zákony soudu, nebudou je dodržovat ani dělníci a podniknou veškeré kroky v souladu s dělnickým právním vědomím, i když tyto kroky budou v rozporu s buržoazními zákony.

K rozšíření těchto myšlenek na Kladensku přispěl redaktor Kladenské Svobody A. Muna⁴⁷⁾ redigoval Kladenskou Svobodu od roku 1919 (do roku 1929), jeden z představitelů levice sociálně demokratické strany

45) Žalovaní dále průkazně uvedli, že A. Svěcený předložil po získání koncese 16. 4. 1912 sociálně demokratické straně písemné prohlášení, ve kterém uznal, že vlastnické a dispoziční právo k podniku patří výlučně výkonnému výboru strany.

46) Viz C II 237/20 a Kladenskou Svobodu z 15. 11. a 26. 11. 1920, viz též C II 242/20. Podrobněji k usnesení ve věci A. Němec - Žalovaní byli uznáni povinnými zdržet se v místnostech Práva lidu vydávání časopisů Rudé právo a Večerník Rudého práva. Dále jim bylo zapovězeno rušit žalobce v držení veškerého inventáře nalézajícího se v uvedených místnostech. Bylo jim nařízeno, aby vše uvedli do původního stavu, a aby upustili od vymáhání pohledávek za Práva lidu a Večerník Práva lidu, stejně jako za inzeráty v nich a požadování remitend těchto časopisů.

47) Viz k tomu Kladenská Svoboda z roku 1921, březen až duben (líčení průběhu soudního sporu s hlavními účastníky prosincové generální stávky v roce 1920 A. Zápotockým, A. Munou a dalšími). Při soudním jednání 30. 3. 1920 před zemským trestním soudem za předsednictví vrchního rady dr. Erharta, A. Muna ve své výpovědi mimo jiné řekl "... trvám na těchto zásadách dále. Boj proletariátu musí být do důsledků proveden s použitím všech prostředků právního vědomí dělnictva odpovídajících" (Kladenská Svoboda z 31. 3. 1920). Myšlenku revolučního právního vědomí, která se postupně rozšířila mezi lidové masy, je nutné považovat za důležitou součást tradice československého pokrokového právnictví.

na Kladensku. S myšlenkou revolučního dělnického vědomí se Muna setkal v sovětském Rusku, kde působil od roku 1918 jako vedoucí pracovník Československé komunistické strany na Rusi.

Také pracující z Hradecka a Jaroměřska se vyjádřili v článku uveřejněném 17. listopadu 1920 v Rudém právu (Úvahy starších soudruhů z Hradecka a Jaroměřska) k soudním sporům o Lidový dům. Soudruzi zde prohlásili, že Lidový dům je majetkem dělníků, a že si dělníci svůj majetek v žádném případě nedají uloupit.

Podobné stanovisko zaujali i pokrokoví dělníci v ostatních místech republiky. Levicoví sociálně demokratičtí dělníci ze Dvora Králové,⁴⁸⁾ z Chotěboře, z Prostějovska, z Vokovic, ze Smidar, ze Znojma⁴⁹⁾ ... ve svých projevech a rezolucích prohlásili, že budou hájit nedotknutelnost majetku sociálně demokratické strany.

Stanovisko radikálních progresivních dělníků k soudním sporům o Lidový dům našlo své plné vyjádření také v usnesení krajské konference sociálně demokratické strany v Brně z 21. listopadu 1920.⁵⁰⁾ V usnesení je řečeno, že "... Po stranických rozhodnutích nižších soudních instancí v otázce dělnického majetku ztrácí dělnictvo víru v nestrannost soudcovskou vůbec, a proto prohlašuje, že i kdyby nejvyšší soud na nastoupené cestě nespravedlivé třídní justice měl setrvat, že se tomuto rozhodnutí v žádném případě nepodrobí, poněvadž má dostatek vlastní síly, aby podniky vybudované vlastními, krvavě vydřenými groši, si uhájilo. Prohlašujeme v plném vědomí své zodpovědnosti, že tím okamžikem, jakmile by se kdokoliv odvážil sáhnouti na majetek dělnictva, chopíme se všech prostředků boje k jeho uhájení".

Ve věci A. Němce podali žalovaní 23. listopadu 1920 do usnesení okresního soudu pro dolní Nové město v Praze stížnost prostřednictvím tohoto soudu k vrchnímu zemskému soudu v Praze.⁵¹⁾

Dr. Kalabis ve stížnosti uvedl, že vydavatelské právo k periodickému tisku není právem, jehož držba a ochrana je možná podle občanského práva. Vydavatelské právo vzniká na základě správního aktu a proto je právem nikoli soukromým, ale veřejným. Possesorní řízení týkající se vydavatelského práva nemá tedy žádný zákonný podklad.⁵²⁾ Žalovaní

48) Rudé právo 20. 11. 1920.

49) Rudé právo 27. 11. 1920 (Projevy našich organizací).

50) Moravský Kras 25. 11. 1920, v článku Konference kraje; usnesení je rovněž reakcí na soudní spor o výmaz z obchodního rejstříku (viz dále).

51) Viz C II 237/20.

52) Cit. ke stížnosti "Tvrdím, že samo právo vydavatelské k periodickému tisku není takovým právem, jehož držba ve smyslu soukromého práva občanského by byla možná (§ 311 obč. zák. slova "Rechtlicher Verkehr" (právní obchod)). Právo vydavatelské není vůbec

dále správně uvedli, že občanský zákoník nezná držbu místností, ale pouze držbu věcí a práv (§ 311 obč. zák.). Držba inventáře, remitend a pohledávek by byla v souladu s občanským zákoníkem možná. V případě A. Němce se však o držbu v žádném případě nejednalo, protože A. Němec neměl nikdy k inventáři, remitendám a pohledávkám to, co se označuje jako animus possidendi. Žalobce není legitimován k vedení sporu ani jako držitel vydavatelského práva, ani jako držitel místností nebo inventáře, ani jako nájemce místností. Žalobce byl pouze jmenován vydavatelem výkonným výborem sociálně demokratické strany a byl tudíž jejím zaměstnancem. Pokud se týče vydávání Rudého práva a Večerníku Rudého práva, toto vyplývá plně ze svobodné dispozice vydavatelů těchto časopisů a žalobce nemá žádné právo proti této skutečnosti vystupovat.⁵³⁾

Útoky pravice sociálně demokratické strany proti marxistické levici dosáhly svého vrcholu v souvislosti se soudními spory o Lidový dům na sjezdu pravice sociálně demokratické strany ve dnech 27. - 29. listopadu 1920. V zápisu policejního ředitelství o sjezdové předporadě z 26. listopadu 1920 se praví, že pravíkoví představitelé sociálně demokratické strany požadují, aby levice vrátila stranický "zcizený majetek" sociálně demokratické straně, fakticky jejímu pravíkovému křídlu.⁵⁴⁾

Na neslýchané útoky pravice reagoval výkonný výbor sociálně demokratické strany - levice projevem ze 4. prosince 1920, ve kterém je znovu prohlášováno, že Lidový dům je majetkem dělníků a nikoli jednotlivce, na kterého je majetek pouze z formálních důvodů připsán. Je povinností členů výkonného výboru dělnický majetek neohroženě chránit. Představitelé levicového výkonného výboru sociálně demokratické strany dále v projevu zdůrazňují, že nevedou boj o majetek pro sebe, ale vedou tímto bojem zápas o idee, od kterých proletariát za žádnou cenu neustoupí.⁵⁵⁾

---

právech ve smyslu soukromomajetkovém, nýbrž to je prostě osobní vlastnost vyplývající z ohlášky vydavatele tisku zákonem o tisku předepsané. Oprávnění osoby ohlášené u veřejného úřadu jako vydavatel listu, nemůže zakládat žádných zvláštních soukromých práv, jejichž držbě by ve smyslu soukromého občanského práva příslušela ochrana v řízení posesorním".

53) Dr. Kalabis dále uvádí, že v usnesení z 3. 11. 1920 se pouze všeobecně tvrdí, že žalovaní, jako členové závodní rady, porušili držbu práv žalobce. Toto tvrzení je kusé a je proto zmatené podle § 477 č. 9 o.ř.s. (z 111 /1895 ř.z.). Odvolání dr. Kalabise na zmatečnost je skutečně plně podloženo a každý nezaujatý soudce by musel nedostatečnost znění usnesení ze 3. 11. 1920 uznat.

54) Viz pozn. č. 27, inv. č. 166, viz také Protokol XIII. sjezdu sociálně demokratické strany - pravice, který se konal v Praze 27. - 29. 11. 1920.

55) Rudé právo 5. 12. 1920.

Vrchní zemský soud zamítl⁵⁶⁾ 9. prosince 1920 za předsednictví dr. E. Schindelky stížnost žalovaných proti usnesení ve věci A. Němec, přestože byla po skutkové a právní stránce bezvadně odůvodněna a potvrdil konečné usnesení pro dolní Nové město v Praze. Podle názoru odvolacího soudu je vydavatelské právo, právem majetkovým a jako takové je předmětem ochrany držby práva. V rozhodnutí vrchního zemského soudu se zcela v souladu s požadavky pravice a buržoazií praví, že "Právo žalobcovo porušeno bylo právě tím, že nyní vydávají se v místnostech, jichž dříve on nesporně držel, časopisy "Rudé právo" a "Večerník Rudého práva" a jde o to, aby tento stav jako zákonu odporující odstraněn byl".⁵⁷⁾

Také v případě A. Svěcený podali žalovaní 18. prosince 1920 do usnesení okresního soudu stížnost.⁵⁸⁾

Dr. Kalabis ve stížnosti znovu uvedl nedostatek aktivní legitimace k podání žaloby, vzhledem k tomu, že žalobce byl jen placeným zaměstnancem podniku, a že nebyl jeho vlastníkem ani držitelem. Podobně jako v případě A. Němce, žalovaní tvrdili, že knihkupecká koncese rovněž jako vydavatelské právo je institutem veřejného práva a její ochrana je dána veřejnoprávními předpisy.

Vrchní zemský soud v Praze jako nástroj buržoazní moci zamítl 22. prosince 1920 za předsednictví dr. E. Schindelky, vicepresidenta soudu, stížnost žalovaných.⁵⁹⁾ Podle mínění vrchního zemského soudu se žaloba týká rušení ryze majetkového práva, jehož držba je možná. Porušení držby tohoto práva je zřejmé, protože si prý žalovaní svémocně přisvojili právo rozhodovat o podniku žalobce, disponovat s jeho zbožím a používat celé zařízení jeho podniku. Žalobce je zapsán jako majitel Dělnického knihkupectví, nakladatelství a antikvariátu v obchodním rejstříku a je proto legitimován k podání žaloby na ochranu držby.⁶⁰⁾

Rozhodnutí týkající se Lidového domu byla pochopitelně vydána ve prospěch pravice sociálně demokratické strany. Buržoazní zákony byly

---

56) C II 237/20.

57) Vrchní zemský soud prohlásil, že napadení usnesení je dostatečně a řádně odůvodněno a není proto zmatečné. Podle § 459 o.ř.s. určil lhůtu 24 hodin ke splnění závazků uložených žalovaným v konečném usnesení soudu první instance. Konečné usnesení okresního soudu pro dolní Nové město se stalo vykonatelným 15. 12. 1920.

58) C II 242/20.

59) C II 242/20.

60) Pro zajímavost je třeba dodat, že ve sporu A, Svěceného bylo žalovaným uloženo zaplatit náklady řízení. Ve sporu A. Němce výrok o útratách sporu odpadl, protože útraty nebyly žalující stranou požadovány.

zjevně třídní a směřovaly proto samozřejmě k ochraně buržoazního zřízení. Samotné buržoazní soudy byly již svým personálním složením předurčeny k aplikaci těchto zákonů a k otrockému plnění zájmů reakčního buržoazního státu.

Morální vítězství v těchto sporech však bylo zcela na straně levice sociálně demokratické strany, pod jejímž ideovým vedením se spojily všechny revoluční síly celé republiky.

Se soudními spory o Lidový dům souvisel nepřímo také soudní spor, který vedla opět pravice sociálně demokratické strany proti levici ve věci výmazu levicových společníků firmy Lidová knihtiskárna z obchodního rejstříku.⁶¹⁾

Sociálně demokratičtí pravicevící členové komanditní společnosti Lidová knihtiskárna J. Skalák a spol. chtěli dosáhnout odstranění Skaláka, Tesky a Housera z této společnosti. To se jim podařilo a uvedení byli z obchodního rejstříku vymazáni. Pravice sociálně demokratické strany pak doplnila společnost "spolehlivými soudruhy".⁶²⁾

Soudní spor o výmaz z obchodního rejstříku byl zahájen na základě podání dr. Meissnera obchodnímu soudu. Jednalo se o podání se žádostí o výmaz Skaláka ze 17. září 1920, se žádostí o výmaz Housera a zápis nových společníků z 23. září 1920, se žádostí o výmaz Tesky a Teyerle z 27. září 1920 a se žádostí o zápis nových společníků z 1. října 1920.

Obchodní soud rozhodl za předsednictví dr. Srba a účasti referenta dr. Weisze ve prospěch pravice a vydal usnesení 21., 25., 29. září a 4. října 1920, dle kterých bylo povoleno vyloučení Skaláka, Tesky a Housera a přibrání nových společníků do firmy Lidová knihtiskárna.

Levice podala prostřednictvím dr. Kalabise proti výmazu Skaláka, Tesky a Housera a proti přijetí nových členů do společnosti Lidová knihtiskárna stížnosti (stížnost z 1. října, dvě stížnosti z 2. října a stížnost ze 7. října 1920).

Vrchní zemský soud v Praze, který o stížnostech rozhodoval, potvrdil za předsednictví dr. Stolze usnesení obchodního soudu a vydal 30. října 1920 rozhodnutí, kterým stížnosti dr. Kalabise zamítl.⁶³⁾

Dr. Kalabis si do rozhodnutí vrchního zemského soudu stěžoval 4. listopadu 1920 k Nejvyššímu soudu, který 23. listopadu 1920 potvrdil

---

61) Viz materiály SA - fond krajský soud obchodní - spisová značka A IV 167, Rudé právo a Právo lidu z 5. 11. 1920 a Rudé právo z 5. 12. 1920.

62) Právo lidu z 5. 11. 1920.

63) Vrchní zemský soud v Praze zamítl stížnosti pod č.j. R IV 538 - 539 - 540 - 544/20.

za předsednictví presidenta dr. Prouzy rozhodnutí vrchního zemského soudu.⁶⁴⁾

Je nutné zdůraznit, že rozhodnutí buržoazních soudů bylo v rozporu s obchodním zákoníkem č. 1/1863 ř.z. Jednalo-li se o vyloučení člena z komanditní společnosti, musel být k obchodnímu soudu podán příslušný návrh podepsaný všemi ostatními společníky (zejména § 128) a soud musel o něm rozhodnout. Návrh na vyloučení Skaláka soudu podán nebyl. Byla podána pouze ohláška, že většina společníků se usnesla na vyloučení Skaláka. Chyběl podpis Housera a Tesky. Podobně tomu bylo s ohláškami o vyloučení Tesky a Housera.

Obchodní zákoník dále předpisoval, aby ohlášku o přijetí nových společníků do komanditní společnosti podepsali všichni společníci (zejména § 156). Ohlášku nepodepsali Skalák, Teska a Houser. Vrchní zemský soud i nejvyšší soud uznal ale ohlášky za dostatečné.

Ustanovení obchodního zákoníku o vyloučení (přijímání) členů z (do) komanditní společnosti, které požadují v těchto případech podpisy všech společníků je nutné považovat v souladu se samotným obchodním zákoníkem za normy práva kogentního (*ius cogens*). Je evidentní, že buržoazní soudy rozhodly proti smyslu zákona (*ratio legis*) opět v zájmu pravice sociálně demokratické strany.

Je třeba také upozornit na rychlost, s jakou zejména nejvyšší soud o věci rozhodl. Buržoazní justice tak velmi pohotově pomohla pravici k úplnému ovládnutí komanditní společnosti Lidová knihtiskárna.

Pravice sociálně demokratické strany byla podporovatelkou buržoazní justice a buržoazní justice rozhodla tedy v soudních sporech o Lidový dům v její prospěch. Buržoazní soudy se řídily při rozhodování právními normami třídního buržoazního státu. Tam, kde samo pozitivní právo dávalo za pravdu levici, vzali v těchto případech soudci na potaz své třídní buržoazní vědomí a interpretovali právní normy opět ve prospěch reakce (tedy pravického křídla sociálně demokratické strany).

Dávno přežilý stav neexistence politických stran *de iure* v buržoazní ČSR se dostal do příkrého rozporu se stavem *de facto*. Buržoazní stát však nepřistoupil k odstranění tohoto paradoxního stavu. Orgánům buržoazního státu zcela vyhovovala neexistence politických stran *de*

⁶⁴⁾ Nejvyšší soud v Brně potvrdil rozhodnutí vrchního zemského soudu pod č.j. R I - 944/20. Je možno dodat, že i v tomto sporu požadovala komanditní společnost A. Němce a spol., aby soud povolil prozatímní opatření. Po tom co okresní soud na Královských Vinohradech usnesením z 8. 10. 1920 a 30. 10. 1920 prozatímní opatření povolil, vrchní zemský soud 15. 1. 1921 prozatímní opatření zrušil a také nejvyšší soud 8.3. 1921 usnesení druhé instance potvrdil (srv. s poznámkou č. 32 a 38).

iure. Byly si dobře vědomy, že důsledně revoluční strana s plnou právní subjektivitou by byla velmi mocným a nebezpečným, vlastně legálně uznaným, protivníkem buržoazního státu.

Pravice využila kuriózní situace ve společnosti, kde politické strany nebyly právníckými osobami. Podáním žaloby pravice fakticky donutila soudní cestou levici hájit podle tehdejších právních buržoazních předpisů neobhajitelné.

V souvislosti se spory o Lidový dům je třeba zdůraznit, že v tehdejší fázi třídního boje dělnická třída z taktických důvodů kombinovala boj na půdě platných buržoazních zákonů s bojem proti buržoaznímu zřízení a tedy i proti buržoazní legalitě.

Ještě dříve, než byly soudní spory A. Němce a A. Svěceného definitivně soudně rozhodnuty, pravicové křídlo sociálně demokratické strany se rozhodlo za podpory buržoazní vlády zahájit přímý útok na Lidový dům.⁶⁵⁾

Fr. Hummelhans, majitel tiskárenské koncese a ředitel tiskárny v Lidovém domě, ve kterém se dříve tisklo Právo lidu, oznámil 9. prosince 1920 závodní radě, že se jí zvyšuje účet za tisk Rudého práva, které vydává, o 75 %. Pravicové křídlo sociální demokracie a buržoazie počítaly s tím, že bezdůvodné zvýšení účtu za tisk rozpoutá nespokojenost dělníků a vyprovokuje je k akci, která by mohla odůvodnit zásah vlády proti dělnické třídě.

Na zdražení tisku reagovala závodní rada tak, že Hummelhansovi a také faktorovi Seidlovi sdělila, že jim dává tříměsíční placenou dovolenou a vyzvala je, aby opustili budovu.

Na tuto reakci čekala pravice sociální demokracie a buržoazie. Záměrně jimi vyprovokovaná situace jim dala možnost dosáhnout toho, aby již odpoledne 9. prosince 1920 byl vydán výměr pražského magistrátu o uzavření knihtiskárny.⁶⁶⁾

Poskytnutím dovolené řediteli Hummelhansovi byl prý totiž porušen živnostenský řád (č. 227/1859 ř.z.), protože v tiskárně není koncesionář, a proto se podle § 152 živnostenského řádu tiskárna uzavírá.

Ještě před vydáním magistrátního výměru o uzavření Lidové knihtiskárny byla učiněna v oblastech se silnějším revolučním hnutím bez-

---

⁶⁵⁾ D. B á r t a, Prosincova generální stávka, Praha 1953; viz také Z. N e j e d l ý, O lidovou republiku, IV, Praha 1938.

⁶⁶⁾ Viz výměr živnostenského referátu Magistrátu hlavního města Prahy o uzavření Lidové knihtiskárny Práva lidu z 9. 12. 1920 (in M a l á - Š t ě p á n, l.c., str. 91).

pečnostní opatření.⁶⁷⁾ Vládní orgány a pravice sociálně demokratické strany se obávaly, že by mohlo dojít ze strany pokrokových dělníků k protestním stávkám.

Magistrátní komisi se za policejní asistenci podařilo přes hrdiný odpor pražských dělníků zapečetit většinu místností v Lidovém domě. Ve večerních hodinách 9. prosince získala pravice sociálně demokratické strany i zbývající místnosti v Lidovém domě do svých rukou.

Je třeba zdůraznit, že se nejednalo o žádný soudní výkon, protože spor ve věci A. Němec byl skončen teprve 9. prosince (ve věci A. Svěcený 22. prosince) 1920 a usnesení se v této záležitosti stalo vykonatelným až 15. prosince 1920.

Za použití brutálního násilí se pravice sociálně demokratické strany s pomocí buržoazní vlády prostřednictvím policejních orgánů (policejní ředitel Bienert dal se souhlasem ministerského předsedy Černého a presidenta Masaryka obsadit Lidový dům policií a četnictvem) zmocnila celého Lidového domu. Získala tedy i místnosti Dělnického knihkupectví, nakladatelství a antikvariátu A. Svěceného.⁶⁸⁾

Buržoazní vláda se rozhodla z obavy před vzrůstajícím dělnickým hnutím ukázat pokrokovým dělníkům "silnou ruku". Za záminku zásahu proti pracujícím si vzala "porušení" živnostenského řádu levicí.⁶⁹⁾

Útok pravice sociální demokracie a buržoazie na Lidový dům a jeho násilné obsazení vyvolaly nový vzestup revoluční vlny mezi dělníky. Výkonný výbor levice sociální demokracie vyhlásil 10. prosince 1920 všeobecnou dělnickou generální stávku.⁷⁰⁾

S.K. Neumann ve svém dopisu Petru Stránskému z 10. prosince 1920 napsal "... Včera a dnes tekla v Praze proletářská krev. Nejde již o Lidový dům, nýbrž o bitvu s reakcí... Je prohlášena všeobecná stávka ...".⁷¹⁾

---

67) Viz záznam presidia zemské správy politické z 9.12. 1920 o vydání příkazu k bezpečnostním opatřením proti případnému ohlasu zabrání Lidového domu v oblastech se silnějším revolučním hnutím (M a l á - Š t ě p á n, l.c. str. 90).

68) Po zmocnění se Lidového domu pravicí sociálně demokratické strany vydávala levice této strany Rudé právo v Myslíkově ulici č. 15, Praha II.

69) Viz konfiskovaný článek Rudého práva o protiprávním útoku pravice na Lidový dům z 10. 12. 1920, in M a l á - Š t ě p á n, l.c., str. 93 - 97.

70) Viz Sborník dokumentů k prosincové generální stávce 1920, Praha 1954, str.24 n.

71) Viz M a l á - Š t ě p á n, l.c., str. 97.

DIE RICHTSPROZESSE UM DAS VOLKSHAUS (LIDOVÝ DŮM) IM JAHRE 1920

Karolina Adamová

(Zusammenfassung)

Im Artikel "Die Gerichtsprozesse um das Volkshaus im Jahre 1920" befasst sich die Verfasserin aufgrund von Gerichtsakten mit dem Verlauf der gerichtlichen Prozesse um das Volkshaus (Lidový dům) und beurteilt diese Prozesse in weitergehenden politisch-historischen Zusammenhängen.

Die Gerichtsprozesse um das Volkshaus im Jahre 1920 gehörten zu jenen Formen, in denen sich die politische Spaltung in der sozialdemokratischen Partei äusserte. Das Volkshaus stand faktisch im Eigentum der sozialdemokratischen Partei. In der Republik vor dem Münchener Diktat, die das altösterreichische Recht rezipiert hatte, wurde die politische Partei nicht als juristische Person angesehen und konnte demnach kein Eigentum haben. Deshalb wurde das Volkshaus ungeachtet der Tatsache, dass es sich um das Eigentum der sozialdemokratischen Partei handelte, im Jahre 1913 der Kommanditgesellschaft Knihtiskárna Práva lidu (seit dem Jahre 1916 Lidová knihtiskárna) zugeschrieben. Gesellschafter der Druckerei Knihtiskárna Práva lidu war unter anderen A. Němec, Angehöriger der Rechten der sozialdemokratischen Partei.

Die Rechte der sozialdemokratischen Partei leitete im Jahre 1920 gerichtliche Prozesse gegen die Linke der sozialdemokratischen Partei ein, und zwar aufgrund von Besitzstörungsklagen von A. Němec und A. Svěcený.

Die Rechte der sozialdemokratischen Partei unterstützte den bürgerlichen Staat und seine Justiz, und so entschied also die bürgerliche Justiz in den Gerichtsprozessen um das Volkshaus zu ihren Gunsten. Dadurch anerkannte sie eigentlich indirekt das Eigentumsrecht der Rechten am Volkshaus.

Die bürgerlichen Gerichte richteten sich bei ihren Entscheidungen nach den Rechtsnormen des bürgerlichen Klassenstaates, die selbstverständlich das Proletariat bei den zivilrechtlichen und öffentlichrechtlichen Beziehungen gegenüber der Bourgeoisie diskriminierten. Dort, wo das positive Recht des bürgerlichen Staates an sich der Lin-

ken der sozialdemokratischen Partei recht gab, zogen die bürgerlichen Richter ihr Klassenbewusstsein heran und entschieden wiederum zugunsten der Reaktion.

Die bürgerliche Regierung und die bürgerlichen Parteien griffen in die Prozesse zwischen der Rechten und der Linken sowie in die Prozesse um das Volkshaus scheinbar nur geringfügig ein. Sie wollten um jeden Preis den Anschein erwecken, der ideologische Streit zwischen der Rechten und der Linken der sozialdemokratischen Partei sei lediglich ein bedeutungsloser innerparteilicher Zwist in einer der politischen Parteien des auf dem Pluralismus beruhenden bürgerlichen Parteienregimes.

Die revolutionären Arbeiter aus der ganzen Republik traten während der Prozesse um das Volkshaus zur Unterstützung der Linken der sozialdemokratischen Partei auf und verurteilten die ungerechte Führung der Gerichtsprozesse durch die Rechte der sozialdemokratischen Partei um Arbeitervermögen. Die Äusserungen der Arbeiter richteten sich gleichzeitig gegen die bürgerliche Klassenordnung und gegen die bürgerliche Legalität.

Die Gerichtsprozesse um das Volkshaus im Jahre 1920 wurden demnach von der bürgerlichen Justiz zugunsten der Rechten der sozialdemokratischen Partei entschieden. Der moralische Sieg in diesen Prozessen lag jedoch völlig auf Seiten der Linken der sozialdemokratischen Partei, unter deren Führung sich alle revolutionären Kräfte der Tschechoslowakischen Republik zusammenschlossen.